

Ämbetsmän och aktivister

I det moderna Reformsverige ansågs länge den klassiske ämbetsmannen hopplöst föråldrad, en rest av ett gammalt överhetssamhälle som satt som en bromskloss för välfärdsbygget. Men med åren och ett allt längre enpartimaktinnehav har vi börjat se fördelarna med självständiga och sakkunniga men inte alltid politiskt korrekta ämbetsmän.

Och i en världspolitik präglad av avslöjanden om korruption och medvetna lögner har det under jubileumsåret för FN och Dag Hammarskjöld blivit läge att uppmärksamma den ”internationelle ämbetsmannen” som bara är trogen det allmänna bästa och står ovan nationella intressen och supermaktshänsyn.

När Dag Hammarskjöld tillträdde som FN:s generalsekreterare 1953 ville man ha en duglig administrativ chef, utan egna åsikter, som lojalt följde medlemsstaternas bud. Hammarskjöld som kom från en konservativ ämbetsmannafamilj men klanderfritt tjänat en socialdemokratisk regering i Sverige passade beställningen perfekt.

Vid sin död åtta år senare var Dag Hammarskjöld en egen världspolitisk aktör. Som vi kunde se i Stig Holmqvists utomordentliga tv-dokumentär till jubileet reste han oförtröttligt mellan den tidens oroshärdar. Han hade utmanat stormakterna – både fransmän och briter som ursprungligen föreslagit honom och Sovjetunionen – och till och med fört världsorganisationen i krig i ett omstritt och i längden misslyckat försök att lösa självständighetskonflikterna i Kongo.

Ändå såg sig Dag Hammarskjöld hela tiden som en oväldig tjänsteman i tjänst för mänsklighetens allmänna bästa. Rättesnöret var FN-stadgan som för honom närmast blev en religiös urkund ovan nationers och folks snäva intressen.

I denna kallelseuppfattning var Dag Hammarskjöld mycket osvensk i 1950- och 60-talens värdenihilistiska modernitet. Men när han konkretiserade sitt uppdrag till att särskilt värna om de små staterna i världssamfundet förebådade han den småstatsdoktrin som på 1970- och 80-talen förknippades med Olof Palme.

Vid ett samtal härom veckan på svenska ambassadörsresidenset i London påpekade den förre brittiske utrikesministern Douglas Hurd att Hammarskjöld uppvisade en påtaglig uppfinningsriktighet att tolka FN-stadgan för sina egna – om än hedervärda – syften. Den självständigheten vill i dag ingen statsmakt, vare sig stor eller liten, ge FN:s generalsekreterare.

Föga överraskande tillhör förslagen om att på nytt stärka generalsekreterarens roll det som snabbast försvunnit ur jubileumsårets reformprogram för FN.

Douglas Hurd framkastade i London tanken att dagens oväldiga internationella ämbetsmän inte i första hand återfinns i FN utan bland de aktivist- och frivilligorganisationer som inte fanns på Hammarskjölds 50-tal. Deras ledare griper in som medlare och problemlösare, både på eget initiativ och på uppdrag av FN-organ eller stater.

Anmärkningsvärt nog är de oftast inte tjänstemän utan gamla politiker som förre finländske presidenten Matti Ahtisaari eller förre australiske utrikesministern Gareth Evans. Så förenar

de politisk erfarenhet och auktoritet med sakkunskap och frivilligorganisationens självständighet.

ANDERS MELLBOURN

Adj professor vid Högskolan i Halmstad

Hallandsposten, Kultur, 2005-11-19